

HISTÒRIA ANTIGA UNIVERSAL EL BLOC D'ORIENT

UNITAT 5: 1600–1200: EL FINAL DE L'EDAT DEL BRONZE

1. INTRODUCCIÓ

Els anys entre el 1600 i el 1200 foren el final de l'edat del bronze que va ser una època on tots els estats evolucionaren i intentaren expandir-se territorialment, establint una situació d'aliances i contraaliances sent pareguda la situació a la d'Europa abans de la primera guerra mundial.

Els estats que combatien entre ells foren

- L'imperi nou egipci
- L'imperi nou hitita
- L'imperi mitjà assiri que no tenia res a fer mentre predominava Mittani que li impedia expandir-se cap al Mediterrani
- Babilònia cassita
- Mittani que estava situat al nord de Síria
- Elamites

Aquests estats ja no presentaven trajectòries independents sinó que tenien vincles d'amistat o enemistat entre les que cal destacar el desenvolupament de la diplomàcia en totes les seves vertents

- Intercanvi constant d'ambaixadors i emissaris
- Ús del acadi i del cuneïforme com a llengües internacionals
- Redacció de tractats de pau i amistats tancats amb els matrimonis interdinàstics
- Intercanvi de regals d'alta qualitat entre les diferents corts

Els estats orientals (hitites, assiris i casites) aspiraven a dominar Canaan i els egípcia a aconseguir la part de Núbia i Canaan perquè eixa zona era la via de comunicació normal entre l'Àsia Menor i el nord d'Àfrica.

Entre el 1500 i el 1200 estigueren lluitant sense que cap dels que lluitaven aconseguiren el domini definitiu de la zona. Al 1200 s'acabaren les lluites perquè tots aquests estats desaparegueren per la invasió dels pobles del mar que foren els primers en aparèixer en armament propi de l'edat del ferro.

Després de les convulsions que és produïren al pas entre l'edat del bronze i la del ferro, assíria va eixir beneficiada expansionant-se cap a l'orient mitjà sense dificultats. estava situada entre assíria i Mittani fet que li va impedir entrar al joc de dominar el llevant mediterrani, mentre que després de la recuperació d'ela meitat del segle XVI la va dur a enfrontar-se al seu enemic secular per era Elam que sempre va ser una amenaça provocant la caiguda el que explica en part les bones relacions amb Hatti i Egipte.

La interacció dels diferents estats és va centrar a 3 llocs

- La franja Sírio–Palestina que va ser els lloc més cobdiciat
- La baixa Mesopotàmia
- Núbia

Pel control de la franja sírio–palestina és produïren 2 guerres i 2 repartiments territorials entre Egipte i Mittani i Egipte i Hatti.

Quan pareixia que s'havia aconseguit l'equilibri, és va produir la irrupció dels pobles del mar que trastocaren l'ordre establert al bronze final amb la desaparició de Hatti, el debilitament d'Egipte i el ressorgiment dels estats que fins ara havien segut poc importants com Elam, Kush i assíria.

Al pròxim orient durant aquest període va assistir per primera vegada al protagonisme polític dels pobles de la muntanya que eren el resultat de la barreja de poblacions autòctones indoeuropees arribats al voltant del 2000 que foren bàsicament hitites, hurrites i casites. A d'ells Moscati els fa responsables de ser les inductors de l'agitació internacional qualificant-los de catalitzadors perquè amb la seva presència els pobles antic de l'orient pròxim interactuaren.

Els estats que durant aquesta època estigueren presents foren

- Imperi nou egipci
- Regne de Mittani
- Imperi nou de Hatti
- Regne de Karduniash
- Imperi mitjà assiri
- Dinasties igahalíida i shutruíida d'Elam
- Regne de Kush

2. LES RELACIONS INTERESTATALS

LES LLUITES PEL TERRITORI SIRIO-PALESTÍ (1595-1190)

PRIMERA FASE: EGIPTE I MITANNI (1595-1397)

Amb Amosis I va començar la XVIII dinastia originària de Tebes. Aquest va aconseguir unificar Egipte de nou i expulsar als hicsos que estaven afincats a la delta durant el segon període intermedi. Ell va iniciar una nova etapa de poder centrat a un sol monarca conegut com el imperi nou que compren les dinasties XVIII, XIX i XX.

Amosis I, Amenofis I, Tutmosis I i II començaren de nou la política de expansió fóra del territori egipci pròpiament dit expandint-se cap a

- La franja sírio-palestina al nord
- Núbia cap al sud

Era una estratègia defensiva per preservar de invasions a Egipte i també una mesura econòmica que va garantir

l'abastament de les matèries primeries que no existien a la vall mantenint les rutes per on s'exportaven les excedents

agraris i les manufactures. Aquesta política no era nova perquè va s'havia practicat durant el imperi mitjà sobre els

mateixos territoris però foren més importants durant el imperi nou perquè és trobaren en regnes de la seva mateixa talla

i potència, sent el primer d'ells Mitanni.

Era un regne hurrita on a la seva ètnia hi havien aportacions indoeuropees. A mitjans del III mil·lenni al nord

de Síria

l'alta Mesopotàmia estaven formats per petits regnes independents que ocupaven essencialment la zona de les muntanyes del Zagros i el Tigris.

A principis del segle XVI, sense la presència del regne d'Alepo i el imperi d'Hammurabi, els regnes independents

s'uniren naixent llavors Mitanni sent la seva capital Washíanni de la que no és sap la seva ubicació però és pensa que

és trobava a les vores del riu Jabur. Els obstacle principal pel coneixement d'aquest regne és la falta de documents

propis perquè sols és coneix per documentació de altres pobles.

Al segle XVI ocupava aquest regne les valls superiors del Tigris i l'Eufrates , ocupant al segle XV també el nord de

Síria, assíria i el kurdistan iraquià, però la seva influència és va escampar

fins palestina i el territori assiri del que eren vassalls.

La confrontació entre aquestos 2 regnes va venir a partir de Tutmosis III fins Amenofis II pel control exclusiu del

territorisirio-palestí. Els egipcis usaren com a tàctica el enviament de forts militars que s'enfrontaren a les coalicions de

ciutats dirigides per Mitanni als punts estratègics de Meggido, Alepo, Carquemish i Qadesh. Si el triomf militar va

afavorir a Egipte, els mitannians el neutralitzaren pel fonament de revoltes dels reis sotmesos pels egipcis.

El únic rei mitannià conegut d'aquesta època va ser Saustatar.

Davant del triomf definitiu de un dels dos bàndols era pràcticament impossible, és va fer un acord de pau entre les

potències. A pesar de no haver-hi documents d'aquest tractat Egipte és va conformar amb el control dels territoris

costers de la Palestina i Mitanni amb Síria.

A partir del regnat IV les hostilitats acabaren havent una relació entre els 2 estats de intercanvi e regals i de matrimonis

entre prínceps egipcis i princeses mitannianes. Arrivaren a aquest tractat perquè volien una zona de no agressió per

defendre's de forma conjunta allí dels atacs de pobles desconeguts. Però no pactaren una defensa mútua més

enlla

d'eixa zona i per això de repent Mitanni és va veure amb un enemic que no venia com esperaven del nord sinó del

nord-est i contra el que no estaven preparats. Per això, els hitites anaren de vistòria en victòria fins que prengueren

Mitanni anul·lant-la com a potència.

EL INTERMEDI: LA CONFRONTACIÓ AMB MITTANI (1379–1336)

El equilibri va durar poc més de 50 anys. A la vegada Egipte mantenia bones relacions amb la Babilònia casita que és tancaren amb el matrimoni d'Amenofis III amb la filla de Kadashman-Enlil.

Però no és pensaven que podien nàixer certs estats fins llavors significatius com Hatti i Assíria que trastocarien l'ordre establert i llançarien de nou a Egipte a la guerra.

Al 1450, Tudhaliyas I va fundar una nova dinastia a Hatti. El regne va estar apunt de acabar baix el regnat de la seu fill Arnuwanda al ser atacat per diversos pobles veïns, especialment els *gasga*. En circumstàncies va arribar al tro Suppluliliuma I.

Suppluliliuma I després de posar en ordre l'interior és va centrar en sotmetre als seus enemics més amenaçadors que ren el rei de Rawaza i els *gasga* que poblaven les muntanyes del Ponto. Una vegada solucionats els problemes, emprengueren marxa cap al sud on és trobaren Mitanni, però abans arribaren a un acord amb el regne de Kizzuwatna que els permetia un passadís cap a Síria.

Davant d'eixa situació, Mitanni no va presentar batalla directament perquè el exercit expedicionari hitita era més fort, esperant que al continuar cap al sud lesionara els interessos egipcis a la zona i aquella potència va decidir per atacar primer. Els mitannians volien reservar les seves forces per aturar als hitites quan intentaren passar l'Eufrates. Aquest rei va prendre Alepo caient seguidament tot el territori assiri fins el Líban que abans eren territoris mitannians.

En aquest moment segons la historiografia tradicional egípcia que Egipte devia d'haver atacat suportant a Mitanni però per la delicada situació interna durant el regnat de Ajhenaton perquè estava totalment centrat a la reforma religiosa i perquè era un faraó de caràcter pacifista no va ajudar al seu aliat deixant a la seva sort a Mitanni, aquesta situació va seguir durant el regnat de Tutankamon.

La explicació a aquesta situació és un altra perquè aquest rei responia al model de rei del moment i per tant no va dur campanyes sanguinolentes contra els pobles estrangers. La seva predecessora va ser Hatshepsut és va encaminar cap a Núbia per mantenir controlats als nadius i per fer més intensa la circulació de or que era indispensable per finançar les campanyes del orient pròxim.

Egipte va intercanviar ambaixadors amb Assíria el que pot indicar una possible relaxació egípcia i mitanniana o u canvi d'estratègia per l'amenaça a la zona en conflicte del exercit hitita..

No obstant això, els mitannians no és quedaren parats davant l'atac hitita i feren una coalició antihitita amb Alepo, Qatna, Qadesh i Damasc.

Suppluliliuma I va respondre una segona campanya contra el cor mitannià prenent i saquejant Washuíanni per després marxar contra les ciutats siries a les que va sotmetre sense dificultat excepte Damasc que estava protegida pels egipcis. Llavors Mitanni sols conservava la estratègica ciutat de Carquemish.

Cap al 1350 Suppluliliuma I va fer una última campanya contra Síria que va consolidar la presència hitita a la regió prenent Qadesh i Carquemish.

La nova situació va suposar canvis importants al interior de les grans potències

- A Mittani va tenir lloc una crisi interna per la lluita ferotge entre els pretendents al tro
- A Egipte la nova direcció diplomàtica pretenia establir una relació amistosa amb Hatti pel matrimoni de la viuda de Tutaníamon amb el fill de Suppluliliuma I. De no haver-se produït l'assassinat del fill de v camí a Egipte, haguera suposat el repartiment de les zones de influència entre Egipte i Hatti sense haver-se de produir una guerra entre les 2 potències

SEGONA FASE: EGIPT E HATTI (1336–1284)

La mort de Suppluliliuma I la fer és produïra una revolta dels vassalls anatòlics i siris que va obligar a Mursilis II a fer molta feina per fer que als assiris no traspassaren l'Eufrates.

Mentre tant Egipte és dedicava a promoure insurreccions als regnes siris vassalls dels hitites.

El final de la XVIII dinastia va venir marcat pel repartiment successiu del tro entre 2 generals que foren Ay i Honemreb.

La XIX dinastia va començar amb Ramsés I que ja era major i per això va associar al tro al seu fill Seti I que va posar pau als seus socis palestins aconseguint que el regne d'Amurru trencara les aliances amb els hitites, però suposava un perill pels interessos de Hatti a la regió, sent aquest fet una declaració de guerra.

En eixa herència pujaren al tro dels 2 enfrontats prínceps de gran valua amb dots militars que foren Muqatallis a Hatti i Ramses II a Egipte. El hitita va mobilitzar un gran exercit per dirigir-lo cap a la frontera sirio-palestina, fent el propi l'egipci. La confrontació és va produir a la Qadesh.

La batalla i els seus detalls és coneixen gràcies als baix relleus de Karnai però els 2 reis s'atribuïren la victòria. Fou més un tempteig que una batalla que va posar de manifest que el potencial bèl·lic dels confrontats estava equiparat.

La solució passava per un tractat de pau on és repartiren les zones de influència i el control de la franja en lluita. És va produir al 1284 entre Ramsés II i Hattusilis on el riu Orontes dividia la zona egípcia que era l'occidental i costera mentre que Hatti és quedava en la zona interior. El tractat ha arribat fins nosaltres en versió hitita i egípcia. El llaços d'amistat és reforçaren amb el matrimoni de Ramsés II amb la filla del rei hitita.

L'equilibri total a la zona és va aconseguir quan al 1280 els assiris feren un tractat de pau amb Karduniash per por a que els 2 estats foren absorbits per Hatti o Egipte i per la por de Karduniash perquè assíria podia expandir-se a costa d'aquest estat.

L'estabilitat va durar 80 anys i és va trencar per les convulsions que causaren els pobles del mar i els arameus.

KARDUNIASH ENTRE ASSÍRIA I ELAM (1595–1156)

El final de la I dinastia amorrita a Babilònia va ser agotada per Mursil I quan va saquejar la ciutat i és endur les estàtues de Mardu i Sarpanitum. El buit de poder que va quedar després del atac hitita va ser aprofitat pels casites que s'instal·laren allí sense que ningú ho impedira constituint la II dinastia de Babilònia que va durar més de 400 anys.

Hi ha pocs documents sobretot dels segles XVI i XV, els reis casites estaven preocupats per tenir més terrenys però sense entrar en conflicte amb els assíria perquè els reis dels 2 estats tenien un tractat d'amistat on posaren la frontera a l'altura de Samarra.

Aquesta relativa estabilitat al nord va permetre als casites conquerir Sumer cap al 1460. a partir de llavors va sorgir la denominació de Karduniash que comprenia tota la baixa Mesopotamia. Però a la secular confrontació entre l'alta Mesopotamia i Babilònia és va afegir la secular entre Sumer i Elam.

Pel arxius de El-Amarna és sap que els reis casites dels anys que anaren del 1420 al 1347 mantingueren excel·lents relacions amb Egipte que és plasmaren en intercanvis de regals i matrimonis, aliança que assegurava a Karduniash el no ser atacats pels mitannians.

Els gran fets del segle XIV debilitaren a Mitanni i propiciaren l'ascens de assíria que va entrar en conflicte amb Karduniash perquè estava constreta pel nord-oest pels hitites. El imperi de Hammurabi i Mitanni havien evitat la expansió territorial d'assíria més de 500 anys; però el cop de Hatti a Mitanni va fer que els hitites recuperaren la independència i començara el imperi mitjà amb Ashur-Juballit (1365-1330). A partir de llavors va començar una guerra entre assíria i Mittani fins al regnat de Salmanasar (1274-1245).

Els assiris havien començat una política d'aliances amb la Babilònia casita amb un matrimoni que va ser el causant de els hostilitats dels 2 regnes: mort Burnaburiash II és va produir una crisi dinàstica a Babilònia al ser assassinat el seu successor legítim que era net de un assiri. La immediata intervenció assíria va entronitzar a Kurigalzu II que rera un rei de confiança perquè entre els 2 hi havia una relació d'amistat personal perquè quan aquest va morir, l'assíria va invadir aquell estat a pesar de firmar seguidament un tractat de pau.

Amb l'assiri Adad-Ninari i a pesar del tractat del 1280, tornaren les lluites després de que Babilònia perguera en favor d'Assíria el Zab inferior. Durant el seu regnat va començar el inici de la revolta del que quedava de Mitanni fins que Salmanasar la va sufocar i va incorporar la part oriental de Mitanni a assíria quedant així acabada al dinastia dels reis mitannians.

En aquest moment, Babilònia és va veure atacada per Elam. Al 1350 la capital s'havia instal·lat a Susa la capital de la dinastia Igahalíida que va començar una política d'expansió a costa de Karduniash. Durant el regnat de Kadashman-Enlil II (1279-1265), els elamites invadiren Sumer i saquejaren Eshnunna.

Però l'enemic reial de Babilònia eren els assíria a aquest moment que passaven per una immillorable situació perquè Tuíulti-Ninurta (1244-1208) va prendre Babilònia controlant-la primer per governadors assíria i després per sobirans vassalls fins al 1218. a banda també va conquerir els territoris adjacents al Zagros, creant in imperi que anava des del golf pèrsic fins les muntanyes del nord i de l'est assiri.

Mentre tant, la Babilònia casita independent va viure una anys de tranquil·litat que anaven a ser els últims perquè a partir del 1205 va regnar a Susa la dinastia dels Shttruíides que traslladaren l'estàtua de Marduí a Susa i amb ells al últim rei de la II dinastia babilònica.

EGIPTE I EL REGNE DE KUSH

Els reis egipcis del imperi nou s'expandiren per la franja el litigi i pel sud de la vall del Nil traspasant la primera cascada. Ho feren per explotar els recursos miners d'or que suposava

- Un suport fonamental per mantenir al nombrós exercit ben equipat en constant peu de guerra
- Assegurava el trànsit de determinades matèries primàries molt apreciades usades per fer objectes de luxe
- Assegurar la integritat territorial allunyant el perill de les invasions o desplaçant als pobles veïns per la creació d'estats tapo controlats militarment quan era precis però sobretot per regals cars als magnats

- natus que anaren integrant-se al sistema socioadministratiu. Però és va convertir en un arma de fil perquè els pobles autòctona afegiren a la tendència de penetrar a Egipte el coneixement i la integració
- al sistema governamental i militar dels egipcis perquè acabaren amb els coneixements suficients per poder supplantar al poder egipci inclòs en dinasties pròpies com la XV (dinastia íushita).

L'actuació del imperi nou tampoc va ser original però la intensitat i la amplitud foren majors.

El procés de conquesta de Núbia no va estar deslligat de la conquesta de la franja perquè era l'element bàsic sobre el que descansava la política exterior. Per un altra banda, va haver una estreta relació entre les 2 campanyes alternant-se la força ja que quan s'intensificava al llevant, era més fluixa i Núbia i al revés. Açò va posar en evidència la falta de força militar i de un capital suficient per poder actuar a les 2 zones a la vegada i també la falta de una sabia direcció respecte al aparell administratiu estricte que a pesar de les dificultats, va ser possible. Els primers reis de la XIIIX dinastia reanudaren la invasió de Núbia de manera que Tutmosis III ja controlava la tercera cascada. L'avanç egipci va ser impulsat novament durant el regnat de Hatshepsut que va centrar la seva política exterior al sud liquidant el regne de Kush, dominant-se des del seu regnat la quarta cascada, des d'on organitzaren expedicions a territoris que estaven molt més al sud. Aquesta ampliació del territori va permetre a Tutmosis III tenir més presència al llevant . Kush a diferència de Uauat era una regió de gran fertilitat, ben poblada que va requerir un tractament i una organització molt especial. En la pràctica la baixa Núbia o Uauat va quedar com un territori fronterer on és construïren diversos temples-fortalesa per detenir les invasions de Kush, a banda d'organitzar i controlar la extracció de l'or al desert oriental.

El domini afectiu egipci mai va passar de la quinzena cascada, no va impedir que tingueren cert control de la zona que estava entre la quinzena i la sisena dinastia per crear un territori fronterer segur que prevenira de invasions al Kush egipci. D'aquesta manera, arribaren a dominar Irem i les regions adjacents sense crear centres permanents.

L'aprofitament de l'or del desert nubi plantejava problemes en quant al manteniment i la protecció dels miners perquè hi havia que abastar-los aigua i aliments a banda de preservar-los dels atacs que tenien com objectius la rapinya per part dels nòmades de la regió. Tutmosis IV i Amenofis III intensificaren les explotacions de Núbia i dels deserts veïns per traure més or. Aquest últim va ser el primer faraó en controlar la regió de Aíuta on hi havia or sent un punt d'atenció dels successors. Suposadament pacifista, Amenofis IV na va tenir problemes per castigar als rivals amb les armes als nòmades que furtaven el menjar dels miners d'Aíuyta.

La XIX dinastia va mantenir al domini entre la quinzena i la sisena cascada a tota costa però per la intensa actuació militar a l'Àsia per la necessitat d'or, Seti I i Ramses II ampliaren la explotació i invadiren Irem. Els 2 reis també estigueren preocupats per l'or d'Aíuyta assegurant el subministrament regular d'aigua als miners.

La XX dinastia va donar mostres de debilitat per mantenir les possessions exteriors sense saber molt be com mantingueren Kush. Durant el regnat de Ramses XI els egipcis perderen el control polític de la zona ja que no el recuperaren a pesar dels esforços .

El sistema administratiu de Kush era una còpia del usat a la metròpoli. Des de les primeres conquestes, durant la XVIII dinastia nomenaren a un virrei que sempre va ser un personatge proper al faraó.

3. LA DESINTEGRACIÓ DE L'ÚLTIM EQUILIBRI POLÍTIC

L'estabilitat aconseguida a la franja en disputa entre egipcis i hitites pareixia sòlida i definitiva. Además de que facilitava l'activitat econòmica que afavoria als estats petits. Assíria també entrava en joc perquè les hitites no tingueren excessius problemes amb ells mantenint-los a les seves fronteres per la diplomàcia i la intervenció militar en cas de ser necessari.

Tudhaliyas Iv (1265-1235) va mantenir la hegemonia hitita tant a l'oest com a l'est, tancant un tractat amb

amurru que colapsava el comerç assiri. Al final del seu regnat va conquerir Alashiya o Xipre.

Hi ha poca informació del regnat de Arnuwandas III (1235–1215) però pareix poc evident que els atacs des regnes i pobles fronterers al imperi al imperi hitita s'intensificaren.

Egipte continuava en una bona situació. El llarg regnat de Ramses II va omplir pràcticament la XIX dinastia traslladant la capital a Pi-Ramses per atendre millor les possessions palestines i defensar la frontera occidental que pressionaven els libis.

A pesar dels problemes que s'anaren presentant al nou ordre establert, va saber mantenir durant més de 50 anys. Però, una sèrie de fets d'origen molt llunyà anava a desmantellar-lo. Un conjunt de pobles euroasiàtics desplaçaren massivament cap al sud provocant el moviment dels inquiets veïns dels estats sorgits a Grècia, Anatòlia i Egipte, provocant un últim lloc la seva ruïna quan no la seva destrucció: el equilibri geopolític imposat al llevant mediterrani per Hatti i Egipte es va trencar.

La desaparició del domini de les grans potències de la franja va fer que sorgiren una sèrie d'estats que estagueren en auge fins que va resorgir Assíria. Aquests nous estats ja foren pobles nous que aprofitaren el buit de poder per sedentaritzar-se com hebreus i arameus principalment o foren altres ètnies preexistents com les cuitats-estat fenícies i els regnes neohitites.

Per la mateixa època a la planície iraniana s'assentaren els medos i els perses que eren pobles d'estirp indoeuropea que protagonitzaren gran part del intermèdi del primer mil·lenni.

ELS HITITES

Els primers en caure per la seva ubicació foren els hitites. El últim rei hitita va ser Suppiluliumas II fou testimoni de l'irrupció dels pobles del mar que s'assentaren a la costa d'Anatòlia i de Síria des d'on atacaren els estats de la zona. Interromperen el comerç causant que els ciutats es quedaren sense els aliments bàsics fet que va causar fams i epidèmies. Els hitites pergueren el control de Xipre i aquest monarca els va aconseguir detenir a dures penes al 1210, però el seu regnat es va veure amenaçat pels frigis i els gasga que atacaren el nord arribant en més facilitat a la capital que era Hatusa. Al mateix temps una ofensiva dels pobles del mar a Cilícia va fer que l'exèrcit hitita quedara massacrada quedant la capital a expenses dels altres atacants que al 1200 prengueren i destruïren la capital acabant amb l'imperi hitita. Per la seva part, els pobles del mar havien guanyat als hitites decidiren anar cap al sud.

ELS EGIPCIS

Va eixir millor parat perquè durant el regnat de Merenptah començaren a tenir problemes però fou capaç de guanyar a una coalició de libis i de pobles del mar.

Però el debilitament intern va venir d'inmediat i en 8 anys regnaren 5 reis.

El fundador de la XX dinastia va aconseguir en 2 anys refer el poder del faraó. Els seu successor Ramses III la disfrutar de un regnat suficientment llarg per mantenir el país en auge a costa de un estat continuat d' guerra.

Els pobles del mar dirigint-se cap al sud entraren a la franja que va ser tan lluitada destruint els regnes que trobaren al seu pas entre ells Amurru. Aquest faraó va aconseguir detenir-los a Palestina però a aquest territori s'assentaren uns pobles que donaren lloc a les ciutats filistees que estagueren sempre enfrontades a Israel. Poc després, el rei va refusar un atac libi, però la integritat del imperi nou depenia del continuat esforç militar.

No és sap si eixa va ser la causa del debilitament del poder central, però els successors de Ramses III

tingueren regnats curts en dificultats per la successió mentre és potenciava la usurpació i la fragmentació del poder.

Amb Ramses IX va acabar la XX dinastia i l'imperi nou.

ELS ASSÍRIS

Uns pobles coneguts com els *mushîi* que havien acabat en Hatti, invadiren el regne assíri debilitant-lo. Aquesta situació la va aprofitar Babilònia per aconseguir la seva independència.

Però la seva ubicació allunyada de les invasions li va permetre salvar-se de la desaparició.

4. L'IMPERI NOU HITITA

Entre més o menys entre el 1390 o mitjans del segle següent Suppiluliumas va organitzar l'imperi hitita en

- Una administració
- Una política exterior de conquestes constants
- Per primera vegada el control del comerç i de la societat detallat

Els hitites suposen culturalment un arxiu magnífic perquè com tenien una cort itinerant el rei volia tenir arxius i biblioteques a tots els llocs en que periodicament rebia a la cort.

Copiaren 2 tipus d'escriptura: la jeroglífic hitita i la cuneïforme en la que copiaren els acord de pau amb els veïns, els monopolis comercials, els fets o cròniques de reis i nobles junt a totes les llegendes i característiques dels deus dels estats en els que tractaven perquè la seva religió incloïa el concepte de purificació que afectava als seus dels i als dels veïns.

Aquest concepte apareix a moltes religions del món antic sent el resultat de la justificació dels ritus mitjançant el mite i ens troben moltes vegades en grups de pobles nòmades que havien acordat una convivència pacífica i sedentaria. La purificació de la idea va partir de que no existia en absolut l'atzar i tot podia resoldre's, per tant les coses inexplicables per a d'ells com les epidèmies o els terratremols tenien un culpable, castigant-lo per haver ofes als deus estatals i als veïns. Per dur-se bé en els deus veïns feia falta conèixer les seves costums.

Un exemple fou una pesta durant el regnat de Mursilis I que després de molts ritus de purificació va concloure que la causa va ser que no s'havia fet el sacrifici a un deu del riu estranger després de buscar pels arxius de palau els arxius relatius a eixa divinitat per trobar com és feia el ritus tradicional, fent-lo per aplacar-lo. Per això els hitites es transformaren en els recopiladors de tots el relatiu a les llegendes i costums religioses tant del seu poble com del veïns, reflexant les costums socials, les relacions entre els estaments i inclòs pobles que sols foren mencionats per ells.

La importància de les peculiaritats religioses és veu a la peculiaritat política hitita segons el rei tenia el poder executiu i judicial complet però el legislatiu el compartia en el *panîu* i el religiós amb la reina.

La reina tenia poder religiós i el seu càrrec era vitalici, sent la seva funció fonamental participar junt al rei a les cerimònies purificadores i propiciatòries necessàries perquè funcionara de l'estat. El títol de reien tenia el nom propi de *tawanna* que equivalia al càrrec religiós i polític. En cas de morir el rei i la reina no, l'hereter assumia el poder peròs eguia sent la reina sa mare i a la seva mort, la reina era la dona del rei.

La societat hitita d'aquesta època dins de les típiques societats estamentals del món antic en el que el naixement determinava un estament de per vida, va presentar un nivell d'esclavitud molt baix sent sols a nivell privat i limitant-se als presoners de guerra al servei del estat. A banda pareix que va existir una prohibició

d'esclavitzar als ciutadans, un aspecte que no és va tornar a repetir fins al segle IV a Atenes.

Totes les legislacions de la època incloïen com a pena legal l'esclavitud per deutes. Front això contrasta que els reixos hitites tenien propietats a títol personal per els que podien exigir de forma periòdica el treball dels homes lliures o reclutar-los per l'exercit.

Caigueren al 1200 a causa dels pobles del mar sense esperar-los de cap manera perquè el últim que enregistraren els seves cròniques fou una victòria contra un poble nòmada i immediatament després d'aquest fet, la capital i totes les grans ciutats foren arrasades i desaparegueren.

5. L'IMPERI NOU EGIPCI

Va començar quan els prínceps tebans expulsaren als hicsses i és feren reconèixer com reis.

Consideraren una part important de la seva política la defensa d'Egipte contra els invasions orientals, i per eixe fi decidiren controlar la terra de ningú perquè allí és donaren les batalles, fent una expansió per aconseguir aquest territori fent-ho cap a palestina on és trobaren en Mitanni.

Durant el imperi nou, Egipte va arribar el seu màxim prestigi i al reconeixement internacional com a potència del mon antic.

Va presentar 2 peculiaritats respecte del govern

- Regnat de Hathsepsut, una dona
- Intent de monoteisme de Aíhenaton

Des de l'arribada al poder d'Ahmosis que és el tercer faraó reconegut de la XIX dinastia, Egipte ja hi havia una política orientada en 2 esbosses fonamentals

- Expansió en la política exterior
- Legitimació del poder a tota costa. Va haver una política constant del reconeixement del faraó que basava els seus orígens a la teogamia o justificació de un naixement exclusivament diví del individu que tenia el poder amb un naixement legítim de la resta de membres de la família reial en especial atenció a les filles perquè acabaven sent ells que legitimaven i garantitzaven la linea successoria perquè com els reis eren polígams, en cas de qui no hi hagueren fills mascles de la dona principal, la filla era la que legitimava al germà bastard. La faraona Hathshsepsut va aprofitar aquesta situació per no legitimar al següent faraó

ELS POBLES DEL MAR

Al 1200 arribaren un geup de invasors que arribaren al delta en vaixell i a peu pel desert del sinaí i combatiren amb els Ramses III i Mineptah que foren els que acabaren amb

- Hitites
- Civilitzacions del Egeu
- Inten de reconstrucció de la Babilonia casita
- Havien relagat a un segon planol als assíris

Aquestos pobles buscaven assentar-se i no volien pressoners.

Els noms que donen les inscripcions commemoratives de la batalla són tots nous per Egipte perquè apareixen les tribus que pels estudis lingüístics s'els consideren com

- *Danyan* com als dánaos
- *Sekelesh* com als siculs que després d'Egipte és dirigiren a sicília, illa a la que donaren el nom
- *Ekush* com als aqueus que ja havien mencionat els hitites quan parlaven del rei bèl·lics Ahuyaxa que na va arribar a acords ni duia esclaus
- *Pheleset* com als filisteus o palestins que és dirigiren a Canaan

Aquestos pobles suposaren el final de l'edat del bronze i iniciaren la del ferro. Els assiris abandonaren l'escriptura i les ciutats perquè les arrassaren.

Va ser una etapa de inseguritat que va durar segle i mig que va transformar el temps heròics i llegendaris tots els fets anteriors.

DINASTIA XIIX

Aquesta dinastia és considera com uan traidora al estat pel intent de reforma monoteista.

AHMOSIS (1580–1558)

Ahmosis és el fundador de la XVIII Dinastia i amb ell s'arriba a l'Imperi Nou, vertadera etapa d'esplendor egípcia. Ahmosis s'inicia com a rei de Tebes, en el moment de decadència dels hicses, i va ser qui va acabar amb aquestos invasors. Encara que no existeixen relats oficials, en algunes fonts es fa referència a algunes campanyes contra els hicses i el seu capital, Avaris. Una d'eixes expedicions provocaran la caiguda de la ciutat en mans egípcies i l'expulsió dels hicses fins a terres de Palestina, on van tornar a sofrir una nova derrota de mans d'Ahmosis.

Lliure dels invasors, Ahmosis es dedicar a crear un Estat nou, tasca que continuaran els seus successors. Iniciara la tasca de reconstrucció de temples i edificació de santuaris als déus, possiblement com a agraïment al seu suport en l'expulsió dels invasors. Durant el seu regnat vam trobar l'inici d'un període de prosperitat econòmica i de reformes, comptant amb el suport popular a causa del temor a una nova invasió. El rei comptar amb la calor del seu poble, la qual cosa permet un avanç més ràpid en la política reformista al mancar d'oposició.

La política exterior d'Ahmosis est centrada a Núbia. Els excèrcits egipcis van penetrar en la regió sense a penes trobar resistència per a la seva marxa es va produir una revolta, la qual cosa va provocar una segona campanya. Una nova expedició permetria aconseguir la ciutat de Toshíah, a uns 30 quilometres d'Abu Simbel.

També es va interessar per estendre el seu domini a la zona asiàtica, desenrotllant una campanya en Fenícia a causa de l'interès estratègic d'aquest territori. En Fenícia es pot obtenir una base marítima com a cap de pont per a futures operacions a l'Orient Pròxim Asiàtic. Des d'aquest moment s'inaugura un llarg període de protectorat egipci a les ciutats fenícies.

Ahmosis es va casar amb una de les seves germanes, crida Ahmosis Nefertari. Fruit d'aquesta relació va nàixer Amenofis I, el successor del rei.

AMENOFIS I (1537–1530)

Amenofis I va a continuar la labor de son pare, Ahmosis, sent considerat un dels grans reis egipcis. La capital del baix va seguir sent Tebes, embellida amb nombrosos monuments gràcies a la política desenrotllada pels reis, des d'on es procedia a l'enfortiment de l'administració central i la consolidació d'un potent exèrcit vinculat directament al faraó

No hi ha moltes dades sobre la política exterior d'Amenofis I, per es considera que continuaria la labor

iniciada per son pare. Possiblement aconseguiria les fronteres de l'Eufrates per l'est, mentres que en el sud arribaria fins a la ciutat Núbia d'Ombos, apuntant-se també una campanya en la zona líbia. Podem dir, sense equivocar-nos, que Amenofis I establiria les bases de l'imperi egipci, la qual cosa motivava un enriquiment del baix de que és beneficiaran totes les classes socials, inclòs les més humils. L'augment del poder adquisitiu afavorirà el desenrotllament del gust pel sumptuós i el luxe, produint-se un refinament digne de destacar.

La mort d'Amenofis I, casat amb Merytamón, obrirà una vegada més un conflicte successori, resolt després de llargs anys amb el nomenament de Tutmosis I.

TUTMOSIS I (1530–1517)

Tutmosis I no tenia drets successoris al tron egipci al manca de sang real. Alguns especialistes diuen que era fill d'Amenofis I i una concubina crida Senseneb, encara que altres pensen que pertanyia a la família reial, però a una branca secundària. L'hereva de la corona era la jove princesa Ahmosis, contraient matrimoni amb Tutmosis I para d'aquesta manera legitimar al monarca. D'aquest matrimoni naixeran dos filles, per la qual cosa, una vegada més, ens vam trobar sense hereu baró. La solució va amb una nova boda entre la princesa Hatshepsut, filla d'Amenofis I i Ahmesis, i el príncep Tutmosis II, fill del rei i de la concubina Mutnefert.

Els tretze anys de regnat de Tutmosis I estaran caracteritzats per l'activitat militar en l'exterior, al mateix temps que va continuar amb l'enfortiment de la burocràcia amb l'objectiu de crear un poder real poderós. En la zona de Núbia va aconseguir la tercera cascada, construint-se una fortalesa en Tombos. A Àsia va travessar el pas de Retenu, llegant fins a Naharina, on va sufocar un intent de revolta realitzant una gran matança. Tutmosis I establí les bases per a la creació del gran Imperi Egipci. Li succeiria Tutmosis II.

TUTMOSIS II 1517–1512)

A la mort de Tutmosis I va accedir al tron Tutmosis II gràcies al matrimoni amb la princesa hereva Hatshepsut. El seu regnat és molt curt, a penes uns quatre anys, produint-se una revolta a Núbia en el primer any. La revolta dels habitants de Kush provocarà la ira real, avançant cap a la zona rebel al front d'un potent exercit i sufocant el conflicte amb la massacre dels sublevats. Pocs fets més no han arribat d'aquest regnat, creant-se a la mort del faraó una sèrie de conflictes successoris més apassionants de la història egípcia.

HATHSHSEPSUT (1517–1484)

Al morir Tutmosis II es van trobar amb un greu conflicte successori que ha provocat apassionades discussions entre els especialistes. El faraó deixava a la seva mort dos filles legítimes i un fill il·legítim. No era res de nou, ja que quelcom semblant havia ocorregut quan va morir Tutmosis I i la solució va arribar amb el matrimoni entre els germans. Pareix que el xicotet Tutmosis –que posteriorment aconseguí el tron–, a pesar de ser il·legítim, va ser declarat hereu, potser per intercessió del gran sacerdot d'Amón, en el temple del qual s'educava el xiquet. El problema es produí quan la reina Hatshepsut, esposa del difunt Tutmosis II, es declarà regent i es convertí en l'autòntica amba de la situació. Tutmosis III serà un convidat de pedra en aquest assumpte ja que Hatshepsut l'apartarà del poder, possiblement empresonant-lo. Des d'això moment Hatshepsut va fer tot el que es pogués per ser considerada rei, vestint sempre com un home i suprimint en els seus noms i títols les desinències femenines.

Hatshepsut es va rodejar d'un cercle d'estrets col·laboradors, entre els que destaca el visir Hapuseb, anomenat també gran sacerdot d'Amón a fi de tenir subjecte a un col·lectiu que estava aconseguit cada vegada més fort. La política exterior portada a terme per la reina dista molt de la dels seus antecessors i els seus successors. Es conformarà amb l'organització d'expedicions comercials, recuperant la ruta de Punt, i l'explotació de les pedreres. Crida l'atenció l'augment de les construccions que es produïren en aquesta època, realitzades en la seva majoria per l'arquitecte Senmut, el favorit de la reina, destacant el seu temple funerari de Deire

La reina Hathshsepsut va ser la primera en exercir el poder absolut coma regent i després de ser la reis amb tots els títols del reis.

Va aconseguir el suport del exerciti i dels grups funeraris als que controlava per un visir. Va rebre tot el suport del clergat amonià perquè rebien el suport directe del estat a canvi de mantenir al successor com a menor d'edat fins la 37 anys.

Interiorment, va fer expedicions comercials fins Somalia en acords de no bveligerancia a la zona zona, continuant cap al sud per evitar les invasions cap al Sudàn i a la vegada impedir que tallaren els rutes d'articles de luxe. Va tenbir una política paternalista o demogràfica aconseguint dels sectors aristocràtics que no estaven d'acord amb el govern seu que no la tocaren per por a revoltes populars.

Va morir naturalment.

TUTMOSIS III (1484–1504)

Al morir la reina Hatshepsut –oficialment regent, encara que ella va fer tot el que es poguera per ser considerada rei, per la qual cosa sempre va vestir com un home i va suprimir en els seus noms i t tols les desinències femenines–, Tutmosis III ocupava el tron d'Egipte en solitari. Fill il·legítim de Tutmosis II, el tercer dels Tutmosis va ser declarat hereu sent un xiquet, per Hatshepsut el va despla ar uns 20 anys del poder. Potser per aix el seu regnat siga un dels més importants, conduint al seu pa s a una cota mai superada pels seus successors.

Les seves primeres mesures estan encaminades a esborrar la memòria de la seva antecessora, eliminant els noms dels llocs on havien sigut inscrits. Des d'eixe moment es posar en marxa una febra constructora que només ser superada per Ramsés II.

La política exterior sera un dels puntals d'aquest regnat, trencant amb la inactivitat militar de la seva antecessora. Les fronteres en la zona sud del pa s s'amplien fins a les proximitats de la quarta cascada, fins a la ciutat de Napata. A sia, Tutmosis es va trobar amb una sòlida aliança antiegípcia liderada per Mitanni. El faraó va organitzar una expedició per a atacar als aliats, prenent Megiddo. Setze campanyes seguiran a aquesta primera, sent només cinc de car cter estrictament militar.

El seu objectiu era aconseguir la frontera de l'Eufrates i acabar amb el poder dels mitanios. Tutmosis acabar vencent en aquesta llarga lluita després de conquerir Retenu, el pa s de Djahi, Qadesh i la costa fenícia. Curiosament, encara que no realitzara cap campanya militar, Tutmosis vivia durant una temporada a l'any en Agarrava a fi de vigilar el cobrament d'impostos i evitar conats de revolta. Els pa sos lim trofs – Babil nia, Assur, Jheta, Xipre o Mitanni – van comen ar a enviar tributs al rei d'Egipte reconeixent el seu poder, intentant evitar campanyes d'atac. Per pareix que Tutmosis només desitjava consolidar la frontera de l'Eufrates i sufocar les contínues revoltes que es produïren en aquest territori.

Després d'un gloriós regnat de 54 anys, Tutmosis III, casat amb Merire Hatshepsut, moria deixant la Doble Corona al seu fill Amenofis II.

És va veure obligat a fer una política bèlica constant perquè en el moment en que va arribar al poder per enemistat amb la seva predecessora, va depositar a tots els càrrecs executius i judicials, basant-se sols al exercit.

Va fer el que els romans anomenaren com *damnatio memoriae* és dir la condemna del individu després de la mort, inclòs al oblit. En eixe fi va saquejar la seva tomba, destrossar estàtues i la mòmia i esborrar el seu nom de totes les parts perquè la seva ànima vagara a l'oblit perquè tenien la idea màgica del nom perquè contenia segons ell part de l'essència.

AMENOFIS IV (1372–1354)

El successor d'Amenofis III serà el seu fill Amenofis IV. El seu regnat ha passat a la història embolicat en un halo de controvèrsia a causa de les transformacions culturals i religioses que es porten a terme. El regnat d'Amenofis IV va durar a penes vint anys, manifestant-se en ell una verdadera revolució religiosa al substituir el culte d'Ammó pel d'Aton. La religió d'Amón era massa exclusiva d'Egipte en un moment de màxima expansió territorial a sia i d'unió interracial. A fi de dotar al cresol de pobles que vivien en les seves fronteres d'un déu únic i favorit per a tots, Amenofis va elegir el disc solar com el déu d'una nova religió, cridant-li Aton. Ben és cert que ja en època dels seus avantpassats Tutmosis IV i Amenofis III s'havia començat a desenrotllar el culte a Aton per Amenofis IV l'institucionalitza. Esta revolució religiosa té també certes causes polítiques ja que el clergat d'Ammó havia aconseguit el sostre del poder polític. Per aquesta raó, Amenofis va abandonar Tebes i va crear una nova capital en la zona central d'Egipte crida Ajhet-Atón – l'actual Tell el-Amarna –, canviant el seu propi nom pel d'Ajhenatón. La nova capital de nova planta tenia una administració pròpia, controlava tot l'estat de forma absoluta.

Va prohibir qualsevol altre culte i va obligar a acceptar la reforma.

La nova religió era de tendència monoteïstament i francament simple. Aton estava present en totes les coses i se li feien ofrenes directament, en un pati descobert. El rei era el pontífex suprem d'Aton i el seu "profeta" ja que només ell coneixia la doctrina, la interpretava i la transmetia als deixebles. L'amor a la naturalesa, l'alegria de viure i el pacifisme són les característiques més representatives de la nova fe. Des d'aquest moment, Ajhenatón es va dedicar a perseguir l'antiga religió d'Ammó, esborrant el seu nom de les cartel·les, suprimint-se el culte dels altres déus.

El final d'aquest "cisma" pareix que va arribar per influència de la reina mare Tiy, qui va convèncer al seu fill per a aconseguir una reconciliació amb el clergat d'Ammó. Això va provocar la separació de la reina Nefertiti, una de les més fermes seguidores del nou culte. Per a calmar els ànims, Ajhenatón va anomenar coregent al seu gendre Semenihíare, morint al poc de temps.

És considerat que va tenir 2 vertents.

La reforma va començar 2 generacions abans davant un intent personal d'oposar-se als sacerdots amonians. Va anul·lar tots els poders dels sacerdots amonians i va retallar el poder econòmic que tenien, anul·lant la seva capacitat per assenyalar els donatius per les consultes.

Quant a la política exterior del rei pacifista, ens vam trobar amb un greu moment de l'imperi asiàtic. Els hittites estaven configurant una gran aliança a contra Egipte i ampliaven els seus territoris sense trobar a penes resistència. Els aliats egipcis sol·licitaven la seva ajuda infructuosament mentre els hittites prenen bona part de Siriana i Palestina. Egipte veia com el seu imperi passava a les mans hittites, els que es convertien en sobirans de la zona nord d'Àsia.

La resposta va venir de mans del general Horemheb qui va realitzar una campanya en Palestina amb èxit, per la qual cosa la zona meridional d'Àsia romaní en poder d'Egipte. La crisi viscuda en temps d'Ajhenatón deixà una llarga seqüela en les terres egípcies, recuperant el paper preponderant en la política internacional en temps de Ramsés II.

El seu regnat és va plantejar en una filosofia de llibertat teòrica, alegria i harmonia a la vegada que imposava i aplicava la repressió a qui s'oposava, aconseguint un augment dels descontents cada vegada major perquè qui ho veia com una tirania, és va agrupar al voltant dels sacerdots amonians i dels grans caps militars. Els seus col·laboradors foren condemnats a la *damnatio memoriae* no sabent-se res més d'ell fins al segle XIX d. C. i per casualitat perquè la seva ciutat és va abandonar i van esborrar totes les mencions a d'ell perquè duïen sort roïna.

Va ser tal la condemna al oblit que quan Jenofonte un segle després va passar no van saber-li dir quina ciutat era.

NEFERTITI (S. XIV)

El paper exercit per l'esposa d'Amenofis IV en la reforma religiosa pareix molt important. Inclòs pareix que va amenaçar amb separar-se quan el seu marit va intentar acostar-se al clergat d'Ammó per a evitar una ruptura. La seva extraordinària bellesa es pot deduir per la magnífica estàtua policromada del Museu de Berlín.

SEMENJHKARE (1354–1350)

La successió d'Amenofis IV resulta prou confusa. Pareix que el faraó que va provocar el cisma religiós a l'imposar la fe d'Aton va tornar a la religió d'Ammó en els últims moments de la seva vida, anomenant coregent al seu gendre Semeníhiare, espòs de la seva filla Meritatón. Semeníhiare va governar molt poc de temps, sent l'elegit per Amenofis com el mediador amb el clergat de Tebes, encara que desconeguem quins van ser els resultats. És possible que Semeníhiare i Amenofis IV moriren en un curt interval de temps. El seu successor, Tuthaníamón, restaurar l'orde religiós d'aquesta confusa poca.

TUTHANJHAMON (1249–1340)

El matrimoni d'Amenofis IV amb Nefertiti no va tenir descendència masculina. La major, Meritatón, es va casar amb Semeníhiare mentre que la segona, Aníhesenpaatón, es va esposar amb Tuthaníamón. El conflicte religiós amarniense pareix resolt moment niament amb la volta a la fe d'Ammó d'Amenofis, la qual cosa va provocar la retirada de Nefertiti a un palau, on es va rodejar d'un important grup de pressió que seguien adorant a Aton. En aquest grup vam trobar al jove Tuthaníamón, residint durant tres anys en Tell el-Amarna, on es va mantenir fidel al culte d'Aton. Desconeixem quina va ser la raó per la qual va abandonar la ciutat per a tornar a Tebes, on es va vore forat a restablir l'orde i tornar les prerrogatives arrabassades al clergat d'Ammó, canviant el seu nom pel de Tuthaníamón.

Tot tornaria a la normalitat en aquest breu regnat i als 19 anys moria Tuthaníamón. Soterrat en el Valle dels Reis, la seva tomba va tenir la sort de passar desapercebuda per als saquejadors, per la qual cosa es va mantenir quasi intacta fins a 1922.

Al mancar d'hereus, la seva viuda, Aníhesenpaatón, va enviar diversos missatges al rei hittita Suppiluliuma sol·licitant encaridament se li enviara un príncep amb el que contraure matrimoni. El jove enviat va morir assassinat durant el viatge. La successió va caure en Ai, un vell funcionari d'Amenofis IV.

AI (1350–1340)

El successor de Tuthaníamón va ser un ancià funcionari cridat Ai, un dels artífexs del final del culte d'Aton que va imposar Amenofis IV. Una sortija recentment descoberta ha permès conèixer que Ai s'havia casat amb Aníhesenpaatón, viuda de Tuthaníamón, la qual cosa li havia posat en la línia de successió. El seu regnat és molt breu i deixa pas al general Horemheb, el verdader garant de l'orde restaurat.

HOREMHEB (1340–1314)

Últim rei de la dinastia XVIII, Horemheb era membre d'una antiga i noble família de l'Alt Egipte, possiblement originària de Hutnesut. Es va iniciar en la carrera militar, aconseguint en poca d'Aíhenatón el càrrec de general amb el nom de Paatonemheb. El seu brillant currículum va motivar el seu enviament a Síria, aconseguint conservar la regió de Palestina. De tornada a Tebes, Horemheb es va dedicar a intrigar contra Tutaníamón, aliant-se amb el clergat tebano, que va apostar fortament per la seva candidatura després de la mort del faraó Ai. L'oracle d'Ammó li va elegir faraó i Horemheb va legitimar la seva candidatura al

casar-se amb la princesa Mutnedjemet, vinculant-se amb la família regnant.

Els primers passos del nou faraó es van encaminar a acabar amb les últimes mostres de l'heretgia d'Aton, mesclant-se qüestions d'ordre religiosa amb aspectes polítics. Segons la crida "Solc d'Horemheb" trobada en Karnà, el regnat va ser molt fructífer, ja que va reorganitzar un Estat apoderat per l'anarquia, la corrupció i els abusos. Es van decretar contundents penes per als culpables d'estos delictes i el país va aconseguir una ràpida recuperació.

Respecte a la política exterior, Horemheb va mantenir un període de pau amb el principal enemic egipci: els hitites, liderats en aqeu moment pel rei Mursil II.

DINASTIA XIX

Consolidaren el poder militar. És coneguda com la dinastia ramesida on actuaren com a reis absoluts orientals que es dedicaren el exercit i destinaren els impostos a l'administració, la cort i a contractar mercenaris.

Els reclutament de mercenaris era una cosa totalment aliena perquè sempre s'havia reclutat a les tropes als nomos i els egipcis veien la presència dels mercenaris al servei del faraó com una dominació estrangera pagada pel faraó que li anava llevant poc a poc els poders fàctics del seu estat.

Van fer un últim intent de reacció davant de la invasió dels pobles del mar, passant a ser un estat de segona fila perquè va ser invadit successivament per siris, perses i macedònics.

RAMSES I (1301-1234)

Ramsés I és el fundador de la Dinastia XIX al ser anomenat faraó per Horemheb, per no disposar aquest de descendència. Desconeixem l'existència de vincles familiars entre estos dos personatges, encara que no es pot afirmar que no existiren. Ramsés I era membre d'una poderosa família possiblement originària de Tanis. Son pare es cridava Sethi i havia fet carrera com militar, arribant a aconseguir el títol de cap d'arquers. Ramsés succeirà a son pare en el càrrec, posant-se en contacte des d'aquell moment amb Horemheb, qui li omplirà d'honors i nomenaments, arribant a visir. El nomenament de Ramsés I com a faraó es va produir quan ja tenia una edat avançada, per la qual cosa el seu regnat només va durar un any i quatre mesos. En aquest breu espai de temps a penes va tenir oportunitat d'establir una política exterior pròpia ni edificar cap monument, però sí que és destacable que el canvi de dinastia no va provocar cap disturbis.

RAMSES II (1314-1312)

El regnat de Ramsés II possiblement siga el més prestigiós de la història egípcia tant en l'aspecte econòmic, administratiu, cultural o militar. No debades va ser el vencedor de la batalla de Qadesh, sempre segons les fonts egípcies que la consideren gloriosa, però va ser un mepat entre egipcis i hitites perquè els 2 estats foren incapaços d'assegurar la defensa de les fronteres. Ramsés naix cap a l'any 1326 aC, accedix al tron imperial cap a 1301 aC i mor al voltant de 1234 aC pel que es tracta també d'un dels regnats més llargs. Va governar sobre un món en plena transformació el que fa més interessant aquest moment històric. El seu pare és el faraó Ramsés I, general de l'exèrcit i visir, elegit rei d'Egipte per Horemheb al no tenir aquest descendència. Son pare va ser Sethi I, mestre polític i militar, sent com a mare la reina Tui, membre d'una il·lustre família de militars.

Ramsés II va passar la seva infància a Luxor en companyia dels seus dos germans i les seves dues germanes. Des de xicotet va ser educat per a heretar la doble corona; un preceptor li ensenyaria a escriure i interpretar les imatges escrites (llegir), a conèixer els astres, matemàtiques i geometria rudimentàries així com aprofundir en matèria religiosa.

Cap als deu anys va ser anomenat hereu i comandant en cap de l'exèrcit com a primogènit que era; des d'aquell

moment va tenir un harem a la seva disposició i va acompanyar a les tropes en algunes campanyes contra els hittites i els libis.

Als 16 anys va ser associat al tron imperial per Sethi, continuant amb la seva educació política. El visir de Sethi, Paser, possiblement va participar en aquesta educació, mantenint-se durant vint anys en el càrrec després de la mort de Sethi. A l'hora d'ara Ramsés participaria en la supervisió de les construccions d'Abidos, iniciant-se la seva afició a les edificacions.

La seva primera esposa serà una jove de noble família crida Nefertari. Tenia 17 anys Ramsés quan va casar per primera vegada; fruit d'aquest matrimoni va nàixer el seu fill primogènit cridat Amonherunemef. Paral·lelament va prendre una segona esposa, Isetnefret, qui també li va donar un fill cridat Ramsés. Les dos dones van continuar procreant, assegurant-se així el futur de la dinastia. La tercera esposa serà Hentmire, la pròpia germana de Ramsés, seguint la tradició del rei per a conservar la puresa de la sang. Com quarta esposa va elegir a la seva pròpia filla, Merytamón, fruit del seu matrimoni amb Nefertari, casant-se també amb una de les filles d'Isetnefret, Bentanat.

A finals del mes de juny de l'any 1301 a.C. mor Sé-tu I i Ramsés II puja al tron com a rei de l'Alt i Davall Egipte i Sol dels Nou Arcs. Tenia 25 anys. Els seus primers esforços estan encaminats a mantenir la pau interior aconseguida en els regnats anteriors, manifestant als sacerdots d'Amon el seu desig d'exercir tots els poders, evitant en la mesura que es puga influències del poderós clergat. Per a això elegirà com a summe sacerdot a Nebumenef, persona de la seva absoluta confiança. Des d'eixe moment posarà en marxa un del rei pla per a recuperar les fronteres de l'Imperi en l'època dels Tutmosis i assegurar la pau interior, al mateix temps que iniciava el seu programa constructiu, símbol evident de poder en l'època. Va ordenar la construcció d'un gran temple a Luxor consagrat a Amón-Ra, formant un conjunt amb el construït per Amenhotep. També va iniciar l'edificació del Ramesseum, en el turó de Sheij abd el Gurnah, al costat del que s'alçaria un palau on supervisar les obres. Per a portar a terme aquestes empreses arquitectòniques era necessari un abundant flux d'or, procedent en la seva majoria de la zona sud del país. Un dels problemes amb què comptava aquesta via aurífera era l'escassetat de zones d'avituallament, especialment d'aigua, dedicant-se Ramsés a la perforació de pous per a solucionar el problema hidràulic. D'aquesta manera va poder augmentar l'arribada d'or per a mantenir el seu programa arquitectònic, amb el que es congratulava amb els déus.

La recuperació de l'antic imperi provocaria l'enfrontament amb Muwattali, rei d'Hatti, conflicte que es prolongaria per un període de 17 anys. Amb l'objectiu de concentrar totes les seves forces en aquest front, Ramsés es va afanyar a instaurar amb fermesa la seva hegemonia en Líbia i Núbia. En el quart any del seu regnat va iniciar l'expedició contra els hittites, arribant fins a Biblos a fi d'establir bases marítimes d'avituallament. Mentres Muwattali havia establert una aliança amb els prínceps de l'Àsia Menor i Siriana per a enfrontar-se als egipcis. L'enfrontament d'estos dos exèrcits serà en Qadesh, desenrotllant-se una important batalla (cap a 1295 a.C.). La batalla no té un vencedor clar, encara que Ramsés II se autova proclamar com el gran triomfador, segons es desprén de les inscripcions trobades en els temples de Luxor, Karnak i Abidos. La reacció de Muwattali serà establir una poderosa aliança contra Egipte, involucrant especialment a Benteshina d'Amurru, tradicional aliat egipci.

Durant dotze anys Ramsés es dedicarà a reconquistar l'imperi asiàtic i africà. Les revoltes de Canaan, Moab i Edom van ser ràpidament sufocades, recuperant Egipte la sobirania sobre estos llocs, aconseguint preservar l'imperi asiàtic fins al riu Orontes. El següent pas donat per Ramsés serà aprofitar el moment de debilitat dels hittites, després de la mort de Muwattali i l'enfrontament successori entre Mursil i Hattusil. Ramsés va travessar Canaan, prenent el port d'Ascalón i la ciutat de Jaffa. Va reafirmar el control sobre els ports fenicis del Mediterrani i va penetrar en la zona sud de Siriana, prenent la ciutadella de Dapur, en el regne d'Amurru. Després d'assentar en cada una de les places preses una potent guarnició armada, Ramsés va decidir ocupar-se de les seves possessions en Àfrica. Va establir una sèrie de colònies en les costes de Líbia i va construir un ampli front de fortaleses a fi de tenir vigilada a la població i evitar revoltes.

En el desé any de regnat sorgiren nous incidents a Àsia pel que Ramsés torna cap a Fenícia, recuperant algunes places que havien caigut davall sobirania hittita. Per a evitar entrar en un conflicte major, Ramsés va tornar al seu capital, per a viure un breu període de pau i prosperitat econòmica.

Després d'alguns anys de tensa pau a Àsia, va sorgir un nou conflicte entre Egipte i Hatti. Babilònia s'alia amb els hittites i trenca relacions amb Egipte. Ramsés es va col·locar de nou al front de l'exèrcit i va partir en direcció al sud de Siriana on van tenir lloc durs enfrontaments que es van decantar del costat egipci. La solució a aquestes constants lluites vindrà de la mà d'un tractat de pau firmat entre Ramsés II d'Egipte i Hattusil d'Hatti (cap a 1280 a C.), un dels majors èxits del regnat, inaugurant un període de pau i prosperitat econòmica i cultural. La frontera d'estos dos països quedava limitada per l'Orontes, mentre Hatti mantenia la seva sobirania sobre Qadesh i Amurru i Egipte dominava els ports fenicis. El tractat incloïa ajuda militar recíproca, assumint la lluita contra enemics comuns. Des d'eixe moment, Ramsés dedicarà el seu temps al manteniment del seu Imperi, un imperi que abraçava des de Sudan en el sud fins al Mediterrani en el nord, des de Líbia en l'oest fins a l'Orontes en l'est. La supremacia d'aquest ampli territori estaria a Egipte i en mans del seu faraó. Per a controlar tot aquest territori va ordenar la construcció d'una nova ciutat crida Per-Ramsés en la regió de Tanis, en el delta del Nil, i la va convertir en la capital de l'Imperi al mateix temps que s'engrandia i embellia Memfis gràcies a la labor portada a terme per Jaemuaset, segon dels fills d'Isetnefret. Tebes quedava així allunyada del poder polític. D'aquesta manera es pretenia allunyar del govern del país, en la mesura que es puga, als pretensiosos sacerdots d'Ammó, el centre de la qual poder era la ciutat de Tebes. Una altra de les importants empreses portades a terme per Ramsés serà la construcció de dos temples excavats en la roca d'Abu-Simbel: un dedicat a Ptah, Ptahtatenen, Hathor i el propi Ramsés mentres que l'altre es dedica a Hathor i Nefertari.

A fi de mantenir la pau entre Egipte i el regne d'Hatti, Ramsés contraurà matrimoni amb una princesa hittita a finals de l'any 33 del seu regnat. Ja havia celebrat els seus dos primers jubileus – festa que es realitzava després de 30 anys de regnat i posteriorment cada tres – arribant a celebrar fins a 11 jubileus. La primogènita del rei Hattusil es convertia en la quinta Gran Esposa Real amb el nom de Mathorneferure, al marge de les nombroses concubines que tenia el faraó, parlant algunes fonts del naixement de més cent fills en l'harem de Ramsés. El matrimoni amb la filla d'Hattusil va servir per a enfortir la pau, impulsant el comerç i les relacions culturals entre estos dos països. A fi de reforçar l'amistat entre Hatti i Egipte, Hattusil va oferir una altra segona filla en matrimoni a Ramsés, convertint-se aquesta en una concubina.

El període de pau serà aprofitat per Ramsés per a afavorir la prosperitat econòmica i cultural d'Egipte, al mateix temps que estretia la vigilància sobre els instruments de govern del seu regne. Per a això es va rodejar d'un ampli grup d'estrets col·laboradors, membres de les famílies més pròximes a la seva persona, creant una elit burocràtica.

En els últims anys del seu regnat, Ramsés va poder apreciar com s'iniciaven les pressions dels pobles procedents d'Europa, pobles que arribaran a prendre Egipte l'any 1200 a C. Dins d'estos moviments demogràfics vam trobar la fugida de la població fesol d'Egipte, liderada per Aaron i Cabàs.

Després de 67 anys de regnat i a l'edat de 92 anys, Ramsés II moria a causa, segons l'egiptòleg Esteban Llagostera, d'una càries del maxil·lar inferior que li va provocar una infecció sanguínia definitiva. En el tron d'Egipte va deixar al seu fill Mineptah, fruit del matrimoni amb Isetnefret, anomenat hereu després de la mort d'alguns dels seus germans majors.

Nefertari (1291–1265)

Dels seus orígens a penes es tenen dades, encara que pareix que procedia de Tebes. Va pertànyer a l'harem que Sé-tu I va entregar al seu fill Ramses II. Va contraure segones noces amb aquest faraó i va romandre al seu costat durant el començament del seu regnat. Nefertari va tenir sis fills –quatre hòmens i dos dones–. A més de ser l'esposa més volguda, va mantenir una destaca activitat diplomàtica, per mitjà de l'intercanvi de

regals i correspondència amb altres monarques, com els reis d'Hatti, Jhattusilis III i la seva esposa Pudu-Jhepa.

Mostra de l'amor que sentia per ella, va ser el temple que Ramses va ordenar construir en el seu honor en Abu Simbel, i que va dedicar a la deessa Hathor. La seva mort va impedir que celebrara el primer jubileu del seu espòs. La seva tomba va haver de ser una de les més espectaculars del Valle de les Reines, encara que va ser saquejada durant l'antiguitat. Quan es va produir la troballa, només es va trobar la mòmia, restes del sarcòfag i algunes plaques amb el seu nom, a més de 30 ushebtis i objectes de ceràmica.

SETI I (1312–1298)

Fill de Ramsés I, Sé-tu I és el segon membre de la Dinastia XIX. Durant els més d'onze anys que va governar, Egipte viu una etapa d'esplendor i placidesa, sense travessar cap crisi de gravetat, segons l'absència de documents que al·ludisquen a problemes. Es va interessar per la construcció de monuments amb el que "cantar" les glòries del seu regnat.

Sethi es bolcarà en la política exterior com militar que era, heretant de son pare la direcció d'arquers. Egipte recupera el seu actiu paper en la política d'Orient. La primera campanyes asiàtica es va produir el primer any d'ascendir Sé-tu al tron, a fi de sufocar una revolta dels shasu. Les 23 fortaleeses rebels van ser preses ràpidament i les seves tropes van arribar fins a Canaan. En aquest país Sé-tu s'enfrontarà amb una coalició d'amorreos i arameus recolzats pels hittites, eixint victoriosis i apoderant-se d'una important superfície de Palestina. Una segona campanya es va produir cap a 1210 a. C. a fi de prendre una sèrie de ports en el Mediterrani i el vall de l'Orontes. Les victòries de Sé-tu tenen com a reacció la intervenció del rei hittita Muwatalli, eixint els egipcis victoriosos de l'enfrontament.

En Líbia es produïxen una sèrie de revoltes, possiblement liderades per barbarescos, que van ser sufocades amb facilitat. Estos triomfs permeten a Sé-tu continuar amb les seves campanyes asiàtiques, reprenent la guerra contra els hittites per a eixir victoriosos. A pesar dels triomfs no es va poder reconquistar Siriana.

Abans de morir, Sé-tu va associar al tron al seu fill, l'ambiciós i enèrgic Ramsés II, que li succeirà a la seva mort cap a 1298 a C.

MINEPTAH (1234–1224)

El regnat de Mineptah es troba aombrat per la importància del de son pare, Ramsés II. Durant els deu anys que ocupa el tron el paper d'Egipte com a àrbitre a Àsia pareix iniciar la seva decadència. En l'aspecte interior ens vam trobar amb un període de crisi, com posa de manifest l'ocupació de blocs de l'època d'Amenofis III per a la construcció de monuments. La prosperitat econòmica del regnat anterior queda realment afectada, sent el principi d'una etapa complicada.

En la política exterior, Mineptah inicia el seu regnat amb una campanya contra Líbia, eixint victoriosos i aconseguint un ric botí amb més de 9.000 presoners. Possiblement va realitzar una campanya en Palestina, sufocant les contínues revoltes que es produïen en aquesta conflictiva regió. La relació de pau amb el regne hittita es manté, ajudant Mineptah amb un va enviar de blat per a sufocar la crisi que prompte farà desplomar-se a eixe Imperi.

El seu successor, Amennes, va ser un usurpador, desconeixent-se si va assassinar el faraó, va esperar la seva mort o el va destronar.

AMENNES (1224–1219)

A la mort de Mineptah s'obri una greu crisi successòria, resolta amb el nomenament d'Amennes. Els

especialistes consideren a Amennes un usurpador, però no hi ha acord en com va aconseguir el poder. No es va mantenir molt en el tron i va ser destronat per Mineptah–Siptah, un altre usurpador.

MINEPTAH–SIPTAH (1219–1210)

El final del regnat d'Amennes és prou confús i els experts no arriben a un acord. Alguns consideren que l'usurpador Mineptah–Siptah va aconseguir el tron i es va casar amb la princesa Tausert per a legitimar la seva situació. Altres pensen que Tausert va ser l'hereva d'Amennes i que es va veure obligada per la força a casar-se amb Mineptah–Siptah. No són molts els anys que va mantenir la Doble Corona i només coneixem del seu regnat les sepultures que es va construir en el Valle dels Reis. Sethi II, possiblement membre de la família real, li va destronar als huit anys.

SETHI II (1210–1205)

Sethi II va derrocar a Mineptah–Siptah i es va casar amb la seva viuda, Tausert, per la qual cosa deduïm que en la revolta l'anterior faraó va ser assassinat. Després de sis anys de regnat va morir, deixant a Ramsés–Siptah com a hereu.

RAMSES–SIPTAH (1205–1203)

Desconeixem que va ocórrer en el regnat de l'hereu de Sethi II. A la seva mort l'anarquia es va apoderar del país el que va permetre la reorganització dels libis i l'avanç dels indoeuropeus asiàtics cap al sud al mateix temps que els pobles del mar arribaven a totes parts. Pareix que durant un temps Egipte no va tenir rei, disputant-se el poder entre els nobles. El siria Iarsu va aconseguir fer-se amb el poder aprofitant la caòtica situació que vivia el país.

IAURSU (1203–1200)

L'últim representant de la XIX Dinastia és d'origen siria el que no indica que Egipte fóra pres per invasors procedents d'Àsia. Més prompte hem de pensar que era membre d'una de les nombroses famílies estrangeres que vivien en terres egípcies. L'anarquia del seu antecessor, Ramsés–Siptah, va continuar, sent Iarsu un monarca tirà que va exigir forts tributs al poble i no va rendir el culte necessari als déus, per la qual cosa prompte va ser castigat segons els documents. Sethnajht li succeirà, creant-se una nova dinastia.

DINASTIA XX

SETHNAJHT (1200–1198)

El fundador de la XX Dinastia a penes va estar dos anys en el poder. Sethnajht possiblement estiguera emparentat amb la família real de Ramsés II, la qual cosa li va valdre l'accés al tron. Les cròniques ens narren el restabliment de la normalitat en el país, acabant amb l'anarquia dels seus antecessors Ramsés–Siptah i Iarsu al mateix temps que va tornar als temples les seves propietats i va reconciliar als enemics. L'energia que efímerament va mostrar aquest faraó la va heretar el seu fill, Ramsés III, l'últim gran faraó.

RAMSES III (1198–1166)

Ramsés III és l'últim dels grans reis d'Egipte. Fill de Sethnajht i casat amb la reina Isis, va continuar la brillant labor iniciada per son pare anys abans, amb l'objectiu de posar fi als moments d'anarquia recentment viscuts a la mort de Ramsés–Siptah. El seu paper com a reorganitzador de l'administració serà destacable, tota vegada que la pau i el restabliment del culte ja s'havien encaminat. Esta reforma ve determinada per la divisió administrativa en classes: funcionaris palatins, funcionaris provincials, militars i treballadors. L'economia del país es va recuperar ràpidament gràcies a la massiva arribada de tributs procedents de les províncies asiàtiques

i nubias. El comerç exterior va entrar en una etapa de plena vitalitat, arribant a terres egípcies elegants i cars productes que eren molt demandats per la societat, especialment des del país de Punt. Este desenrotllament econòmic motivarà la recuperació de la febra constructiva, alçant-se nous temples, i enriuint-se els santuaris.

Una vegada portada a terme esta labor reformadora, Ramsés III es va marcar com a objectiu aconseguir la preponderància d'Egipte en la política exterior del seu temps. La complicada situació que es vivia a Àsia exigia una contundent resposta per part egípcia. Els pobles del mar havien acabat amb el regne hittita, ocupant també Xipre i el país de Naharina. La província egípcia de Palestina rebia contínues amenaces d'estos invasors que podien estendre's al mateix Egipte. La frontera líbia també era perillosa després d'una reorganització dels pobles nòmades que habitaven en eixa zona. La zona del Delta havia rebut una creixent immigració atreta per una vida menys complicada.

Durant els primers anys del seu regnat, Ramsés III va haver de fer front a dos grups d'indoeuropeus que es dirigien cap al Delta. El faraó i el seu exèrcit van obtenir una contundent victòria, eliminant a la flota enemiga. Una vegada suprimit este perill, Ramsés es va dirigir cap a Líbia on s'havia produït una revolta, possiblement motivada per la imposició egípcia d'un príncep educat en terres del Nil. Les tropes líbies seran derrotades, obtenint el faraó una gran quantitat de presoners.

L'any octau de regnat Ramsés es va dirigir cap a Àsia per a fer front als pobles del mar. Es va produir una batalla naval en la desembocadura del Nil, sent aniquilada la flota enemiga. L'enfortiment de la frontera palestina va ser prou per a evitar la temible invasió de pobles del mar, invasió de què difícilment s'haguera recuperat Egipte, corrent la mateixa sort que l'Imperi Hittita. La retirada dels pobles del mar va animar a Ramsés a reprendre la colonització asiàtica mampresa pels seus antecessors. Siriana és recuperada en part, prenent quatre ciutats fortificades, arribant, possiblement, fins a la regió de l'Eufrates. Però l'alegria per la victòria durarà prou poc ja que alguns anys després d'estos fets, les terres de Canaan es perdran definitivament.

La pressió dels libis, desitjosos d'assentar-se en territori egipci, provocarà un nou conflicte en la frontera occidental. L'any 11 del regnat de Ramsés l'exèrcit libi va avançar cap a Memfis. En les proximitats de la ciutat es va produir la batalla, obtenint el faraó novament la victòria. Els presoners van ser nombrosos, convertint-se en esclaus dels temples.

Durant els últims anys de Ramsés III reina la pau i la prosperitat en el país. No obstant, esta tranquil·litat es vorà frustrada pels complots que es viuen en el període final de la vida del faraó. Un dels seus visirs va intentar acabar amb la seva vida en Athribis, aconseguint Ramsés escapar sa i estalvi. Una de les manilles del faraó intentarà de nou el magnicidi al vore com el seu fill, cridat Pentaur, era apartat de la línia de successió. A pesar de comptar amb el suport de dos alts funcionaris reals, el complot pareix que va fracassar. Poc De temps després va morir Ramsés III, deixant el poder d'Egipte amb una gran debilitat.

RAMSES IV (1166–1160)

El regnat del fill de Ramsés III és molt poc conegut. Sabem que va regnar sis anys i que va realitzar una campanya en el Sinaí, del que ha quedat un grafit. Li succeirà Ramsés V.

RAMSES V (1160–1156)

Fill de Ramsés IV, governarà Egipte durant uns quatre anys. En este moment s'inicia la decadència de l'Imperi Nou, apreciint-se la separació de les províncies asiàtiques. El flux d'impostos és cada vegada menor pel que el tresor real està quasi va buidar. Només Núbia roman fidel a Egipte, si bé els oasis occidentals anaven poblant-se amb un nombre més gran d'estrangers.

RAMSES IX (1140–1120)

Entre Ramsés V i Ramsés IX se succeïxen tres reis de breu regnat, també cridats Ramsés. Els documents en estos anys són molt escassos, recuperant-se certes fonts en època del IX Ramsés, procedents fonamentalment de la ciutat de Deir el-Medinah. Allí vivien els treballadors de les tombes reals.

En estos anys es viuran moments de necessitat a causa de les males collites. El preu del blat va pujar considerablement, arribant a una situació d'hambruna.

Potser la crisi econòmica va motivar que en els últims anys del regnat de Ramsés IX es produïren les primeres violacions de tombes reals. Els lladres van violar les de Sethi I i Ramsés II sense que la justícia castigara de manera exemplar a alguns dels culpables.

RAMSES XI (1110–1085)

Durant el regnat de l'últim membre de la XX Dinastia es consumisca la decadència i la crisi que posa fi a l'Imperi Nou. L'administració era incompetent i el faraó no reaccionava a la disgregació del seu govern. En el nomos de Cinópolis es van produir greus disturbis. Els sublevats van ser derrotats gràcies a la intervenció de Panehesi, virrei de Núbia. Estos fets possiblement són mostra de l'origen d'una guerra civil provocada per la imposició del culte a Seth. Els partidaris d'este déu encapçalaran una revolta en el nord, enfrontats amb els sacerdots d'Ammó. Els "sethianos" van començar victoriosos, però els partidaris d'Ammó es van recuperar i van derrotar als del nord.

Ramsés XI va compensar la seva debilitat col·locant-se en l'ombra de diversos hòmens forts com Pahanesi, Amenhotep, gran sacerdot d'Ammó, o Herihor. Este Herihor serà anomenat gran sacerdot, virrei de Núbia i visir el que li va donar ales per a proclamar-se independent en la zona sud del país, titulant-se "comandant en cap de l'Alt i Davall Egipte" encara que no tenia cap autoritat sobre el Delta, on governava un visir cridat Smendes ajudat per la seva dona, Tentamón. Com és pot veure, Ramsés era un home de palla en mans dels seus visirs, que controlaven el poder econòmic, polític i militar. Desconeixem quin va ser el final de Ramsés XI però el seu regnat obri una nova etapa de decadència coneguda com a Baixa Època.

DINASTIA XXI

HERIHOR (1083–10–54)

Després de la mort de Ramsés XI es produïx una divisió en el territori egipci. Herihor va a quedar com a sobirà del sud mentres que Smendes es farà càrrec del nord. Esta situació indica la decadència que es viu en el país després del final de l'Imperi Nou i amb l'inici de la Baixa Època.

Herihor va aconseguir el govern amb Ramsés XI quan va ser anomenat gran sacerdot d'Ammó. Possiblement va iniciar la seua carrera en l'exèrcit i en dos anys va aconseguir el càrrec de visir i virrei de Núbia. La zona de l'Alt Egipte quedava davall el seu comandament quasi de manera independent al proclamar-se "comandant en cap de l'Alt i del Davall Egipte". L'any 22 de Ramsés XI renúncia al càrrec de visir a favor de Nebmare'najht però es manté com a gran sacerdot, virrei i amb la direcció de l'exèrcit. Tenia en la seua mà el poder efectiu però no va voler, o no va poder, eliminar el faraó. Quan va morir Ramsés va ser coronat, durant el seu regnat molt pocs anys. Ben és cert que la seua autoritat només era reconeguda en la zona de Tebes, considerant-se ell mateix com un vassall de Smendes. A la mort d'Herihor, el seu fill Piânki va ser anomenat gran sacerdot d'Ammó però no es va atribuir el títol de rei. Egipte tornava a estar unificat, almenys nominalment.

SMENDES (1083–1054)

Smendes va ser anomenat visir del Davall Egipte per Ramsés XI. Va estar casat en primeres noces amb

Tentamón, naixent d'este enllaç una xiqueta crida Henuttaui, i en segones amb Muthedjem, mare del futur rei Psusennes. A la mort del faraó, Smendes es convertix en el sobirà legítim de tot el país, encara que Herihor es mantenia quasi independent en el sud. El seu centre d'acció s'establix en el Delta, al voltant de Tanis, produint-se importants canvis en la ciutat. Potser el més significatiu siga la revolució religiosa que suposarà l'abandó del culte a Seth per a recuperar la tríade tebana d'Ammó, Mut i Jhonsu. Serà succeït pel seu fill Psusennes

PINEDEJM (1070–1054)

L'ascens al tron de Pinedjem suposa la victòria del clergat d'Ammó sobre la monarquia tebana, després de diversos segles de guerra no declarada. Pinedjem va ser anomenat gran sacerdot d'Ammó com a successor de son pare, Piânki, i del seu iaio, Herihor. El seu poder en la zona de Tebes era insuperable però nominalment depenia del rei de Tanis, Psusennes I. Per a unificar estos dos poders es va celebrar una boda entre Pinedjem i una filla del rei crida Makare. Este matrimoni aportava els necessaris drets perquè el gran sacerdot fóra coronat rei a la mort del seu sogre. Inclús s'especula que fóra associat al tron pel seu sogre ja que Pinedjem es va considerar rei des de molt abans d'este moment. Possiblement va viure en Tanis, però serà a Tebes on ens ha deixat importants mostres de la seua activitat com la restauració de les mòmies de Tutmosis I, Amenofis I, Sethi I, Ramsés II i Ramsés III o la restauració dels temples de Karnak i Medinet Habu.

L'absència de documents fidedignes ens impedit conèixer si en el regnat de Pinedjem es van produir greus incidents a Tebes després de la mort del nou pontífex, Mahasarte. Aprofitant este mort, els tebanos van intentar rebel·lar-se contra l'autoritat de Tanis i proclamar-se independents. Per a restablir l'orde en la zona de l'Alt Egipte, Menjheperre, fill de Pinedjem, va ser anomenat gran sacerdot d'Ammó i es va dirigir a Tebes al front d'un potent exèrcit, controlant la crítica situació. No obstant, podem afirmar que Menjheperre va exercir la seua autoritat en un ampli territori del sud del país, confirmant que en els primers moments de la XXI Dinastia, Egipte estava dividit en dos regnes. El del sud possiblement seria vassall del nord ja que l'economia tebana estava en una situació prou caòtica.

PSUSENNES I (1054–1025)

No és coneixen moltes dades del regnat de Psusennes I. Era fill de Smendes i de Muthedjem, contraient matrimoni amb dos germanastres crides Henuttaui i Asetemajhbit. Encara que el protocol ens indica que regnava sobretot Egipte, encara mantenia un important poder el gran sacerdot d'Ammó resident a Tebes. Per a guanyar-se la confiança del clergat tebano, Psusennes va entregar a la seua filla Makare al gran sacerdot Pinedjem, nét d'Herihor. El matrimoni va reportar un bo dot al tresor d'Ammó i els drets successoris necessaris perquè Pinedjem es convertisca en faraó a la mort del seu sogre.

Igual que son pare, Psusennes es va dedicar a l'engrandiment de la ciutat de Tanis, elevant dos muralles protectores del temple i reconstruint este.

PSUSENNES II (984–950)

Al llarg de la XXI Dinastia és troba u Egipte dividit en dos territoris: el nord amb capital en Tanis i el sud amb el centre a Tebes. La zona nord dominarà feudalment al sud, on governen els sacerdots d'Ammó. D'esta manera es posa de manifest el triomf del clergat sobre la monarquia.

Psusennes II tanca esta dinastia, trobant-se amb un sacerdot del mateix nom com a cap de Tebes. El final d'estos dos personatges es perd en la foscor, deixant pas a una nova dinastia de sobirans libis que reafirma la decadència en què es veu embolicada Egipte.

6. MITTANI

És l'estat més curiós que va aparèixer i desaparèixer sense deixar rastre. Va ser el resultat del assentament al nord de Síria dels hurrites que arribaren amb les invasions del 2300 que és situaren primer al 2300 a Armènia com a nòmades i aparegueren al 1500 al nord de Síria com un estat jeràrquic amb una religió que tenia un panteó i un sistema administratiu que coneixia l'escriptura.

Aparegueren com un estat complet amb un exercit molt preparat i una política expansionista que els va dur a tenir relacions pacífiques o violentes amb tots els estats importants del moment. Per aquesta política, lluitaren amb l'Egipte pel control de Palestina.

Per primera vegada, el palau tenia el monopoli dels metalls.

No hi ha textos que exposen el sistema polític ni les relacions socials dins d'aquesta societat. Però és veu jeràrquica en un sistema participatiu a la vida pública en una distribució de les carregues impositives.

Dels seus sobirans és sap que és denominaven a ells mateixa *reis o caps dels guerrers hurrites* terme que és pot traduir per *bel·licosos hurrites* que va ser l'únic títol que podia tenir. Basava el seu poder pel poder militar que és manifestava per la expansió per això la història mitanniana va ser una lluita constant per l'hegemonia.

Tingueren preocupacions per no ser xafats i per això tenien precaucions com la cort itinerant en 2 capitals fonamentals que eren Taide i Wahsianni.

Existia un grup de guerrers que s'ha considerat com la noblesa militar que eren els qui combatien en carros anomenats *mariyannu* que eren els propietaris dels cavalls i de una parcel·les que no podien alienar. Aquests tenien que estar sempre disponibles per les campanyes i l'estat en cas de morir mantenia a les viudes i als fills en obligació de passar un temps al levirat dins de la mateixa classes social.

Un altra senyal a banda de la noblesa militar de que aquest era un estat en continuat estat bèl·lic era l'existència de un mecanisme legal per solucionar el problema que suposava dins d'un sistema patrilineal la mort de un home sense hereters mascles. Va ser l'únic estat del mon antic on és podia adoptar a la filla com un fill baró en totes les seves atribucions i competències com l'administració de bens, fer testament, respondre a un jutjat i adscriure al seu home a la casa. Les reines mitannianes tenien tresor i administració propis podent ser propietàries de ciutats.

La entrada d'aquest estat a la política internacional va suposar una immediata xarxa d'aliances en la seva contra.

7. LA BABILÒNIA CASITA

Els casites dominaren Babilonia entre el 1530 i el 1155, però en el seu cas foren en major mesura els assiris més que els pobles de la mar els que acabaren amb el paper de potència que tenien.

D'aquesta època és sap molt poc i la majoria del que és sap és limita als arxius de correspondència de El-Amarna on és registraren els continguts de les ambaixades.

Governaren sobre tot el territori babiloni i foren una dinastia regnant.

Per primera vegada, aconseguiren una pau interior duradora orientada a la protecció del comerç amb Egipte, Assíria i els estats de la costa. S'assegurava amb una seguretat total durant el pas pel país i l'exempció dels impostos no acordats.

El fet de que fóra

Transformaren a la ciutat de Babilonia en la metropoli i la societat per antonomasia del orient antic. De ahí la importància de ciutat lliure i oberta a tots que dona una idea de perquè Carlo Magne la va manar organitzar el seu imperi en eixa capital.

Quan la ciutat és va enriquir pel mecenatge cultural va passar ja a la Babilonia Caldea durant l'edat del ferro, però les bases foren casites com demostra la zona sud de l'Iraq que va conservar la estructura social amb un equivalent a una classe mitjana pròspera perquè tenien una reduïda noblesa on molts homes no estaven obligats a heretar el treball en llibertat de fer testament podent disposar d'ell dels viudes.

8. L'IMPERI MIG ASSIRI

Va suposar una transformació total del que era en origen l'estat perquè deixaren de ser comerciants i d'associar-se ne federacions amb sistemes participatius per convertir-se en la teocràcia més dura del món antic.

El govern estava a mans del rei que era el deu Assur, que era qui exercia les funcions del rei però nomenava a un representant per una cerimònia religiosa per la qual entrava al temple d'Assur a la ciutat que duia el mateix nom i aquest deu junt als principals deus delegaven els seus poders a diferència d'Egipte on Ra pacificava i vivificava. Assur era un deu bèl·lic que és complaïa amb la victòria.

Hi havia un rei i un funcionari o *limnu*, sent ells els encarregats d'etiar a la resta de càrrecs que eren obligats a dimitir quan moria el rei.

El fet de ser una teocràcia i de que el deu principal fora bèl·lic permetia que els *ordalies* o juís del deus mitjançant la prova pública formaren part de les costums legals. En tots els llocs on que una acusació tinguera un sol testimoni s'aplicava un codi penal que incloïa penes infamants a banda de permetre exercir la justícia als individus un títol privat en cas de delictes de sang la família o el supervivent podia demanar al estat que li permetera la venjança sobre la o les persones sospitoses.

Exteriorment, feren deportacions massives que per a ells eren la única manera d'assegurar la pau a les zones conflictives.

L'esclavitud era bastant ampla perquè és podia esclavitzar per deutes i comprar presoners d' guerra com a esclaus privats pel camp i pels serveis domèstics sent el cap de família qui tenie drets sobre ells.

Existia una estratificació de la societat molt marcada en una aristocràcia no minoritària que a pesar de ser pobra és veia obligada a una sèrie de deures per la seva posició.

Els homes tenien que dedicar-se sempre al exercit i estar sempre disponibles. Mentre estava encampanya, la dona tenia que anar coberta amb un vel acompanyades de un servent i amb un tutor per gestionar els seus bens perquè mai eren considerades majors d'edat.

Els homes aristòcrates que per les seves condicions físiques no estaven preparats per l'exercit, eren carn de canó perquè eren col·locats a la primera fila sense cap possibilitat d'apellar ni de tenir cap multa compensatòria.

Els seus majors esforços és dedicaren a aconseguir el major exercit de l'època sent els primers que no vivien del saqueig sinó que és finançaven de bona part dels impostos recaptats tenint un sistema de comunicacions permanent entre la reguarda i l'estat. Foren els primers en fer estudis tàctics i de setge de ciutats.

De tots als pobles que patiren els atacs dels pobles del mar, sols aquest és va reestructurar com l'imperi nou la Babilonia que va canviar de dinastia seguien durant l'edat del ferro. Seguien sols canviant el nom però sense

deixar de ser una potència ni canviar de identitat ni de sistema social ni de mitjà geogràfic. Els atacs dels pobles del mar suposaren nombroses baixes a les fronteres però no la destrucció interior. De totes maneres, patiren el canvi general a la zona ue és va produir entre el 1200 i el 1000, tenint que adaptar la seva política interior i exterior a l'etapa de inseguretat internacional.

9. CARACTERÍSTIQUES CULTURALS

sols és tractaran els aspectes nous i els aspectes més representatius del període.

Va ser una etapa de grans construccions arquitectòniques i de les grans obres artístiques però també naixeren els arxius de palau que foren les primeres biblioteques perquè va ser una època on el coneixement del passat suposava el domini definitiu. Per això tots els estats copiaren les llegendes i les històries dels estats veïns, tenien duplicats i triplicats de poemes èpics amb el intercanvi dels deus dels diferents panteons en el que s'anomena sincretisme cultural i religió.

ECONOMIA

La base seguia sent l'agricultura sense que canviaren les condicions específiques del mitjà ni les costums d'explotació.

Va haver un augment de la producció i del intercanvi.

MONARQUIA

La monarquia era la institució general de govern.

Els reis del orient pròxim tenien un poder absolut emanat de les divinitats el que no vol dir que actuara amb independència perquè també estaven sotmesos a una norma.

La missió fonamental era la de transmetre als éssers vius l'ordre natural establert pels deus, propiciant el renaixement anual de la vida i el no sucumbir la vida absorbida pel caos. Però es susceptible de desgast amb el seu exercici tenint-se que renovar periòdicament per això els reis casites i assiris feien anualment la festa del any nou o *aïtu* on el rei lliurava al sumo sacerdot els símbols materials del seu poder que ren dipositats a una capella a Marduï tornant-los al monarca passats 11 dies, dies on el rei estava desposseït del poder carismàtic sent sotmès a una quantitat il·limitada de vexacions per part del sacerdot encarregat perquè expiara les seves culpes i és purificara, recobrant així les seves dots de manar.

A Egipte, els reis del imperi antic s'els considerava fills d'Amon que havia fecundat a la mare prenent la forma del faraó.

Entre els hitites, la monarquia originaria s'apartava molt del poder despòtic, però al imperi nou el rei va abandonar el títol de *gran rei* per adoptar el de *meu sol* perquè el deu pare pels hitites era el sol sent deïficat una vegada mort. Açò junt amb la institucionalització de la successió per part de Telepinu i la desaparició del *panku* va marcar la simbiosi amb les costums orientals que va patir la concepció de la monarquia hitita per adaptar-se a l'estat imperial.

EXERCIT

El rei del pròxim orient de finals de l'edat del bronze era més que mai un militar per la confrontació constant entre els estats, sent l'exercit un element disuasori i per mantenir els territoris , sent l'exercit potent i complex.

L'exercit va presentar variacions al final de l'edat del bronze respecte de altres períodes però bàsicament foren

2: que era més professional i la introducció d'un cos de carros lleugers de combat.

El nucli bàsic seguia sent la infanteria.

Els soldats de pau podien anar armats amb arcs, fonda, espasa, punyal, llança, destrat o maça; formant diferents cossos com el d'arquers, fonders o infanteria.

Les armes defensives eren cuirasses, escuts i casc.

Els cossos de carros tenien carros de diverses formes però el més comú estava obert per darrere amb 2 rodes molt subtils tirats per un o més cavalls. Sobre ell anava el conductor, un arquer i de vegades 1 o 2 escuders.

És diu que els introductors del carro foren els hurrites que l'havien assimilat dels indoaris; però en realitat aquesta afirmació es producte de una coincidència cronològica perquè el primers regne en usar el carro fou Mitanni a la guerra contra Egipte.

De qualsevol manera, el major ús del carro lleuger és va donar al final del període quan és perfeccionar el sistema de tir el que va permetre que la tripulació fóra major a 2 persones.

Els carros eren propietat del estat sent l'estat que els emmagatzemava, acoblar i assignava. El mateix va passar a l'àmbit territorial diferent com el micènic.

La cria i la doma dels cavalls és va convertir en una cosa essencial sent les rails indoaries. Molt experts foren els hurrites trobant-se d'ells un manual de com fer-ho en molts termes indoeuropeus que va tenir molts difusió. També foren bons en aquesta tasca els casites.

Els exercits és convertiren en permanents i professionals en una administració militar fixa composta per una jerarquia de comandaments on el lloc més alta l'ocupava el gran general del exercit que era una delegació del rei a un parent immediat o a un funcionari important.

La presència de guarnicions als territoris dominats i la disposició de un sistema de reclutament continu va permetre una ràpida mobilització.

La pràctica romana de recompensar als soldats veterans amb terres ja estava documentada a l'Egipte que podia heretar-se sempre que l'hereter fóra del exercit i als hitites.

Encara en aquest període no existia la cavalleria ni s'usaven maquines per assetjat.

CREENCES RELIGIOSES

Cada àmbit territorial mantenia les seves formes antigues en quant a les divinitats, el culte i el sacerdoci.

És significatiu que el protagonisme dels pobles de la muntanya no produira en canvi radical però si que feren que és popularitzara el deu de la turmenta i la de divinitats indoaries com Ra entre altres que estan present als documents mitannians.

Va haver un afiançament dels deus nacionals amb el seu predomini per reafirmar la política expansionista sent

- Marduí a Babilonia
- Assur a Assíria
- Amon a l'Egipte
- A Hatti hi ha poca informació però apareixen el deu de la turmenta i de *reina de Hatti* o la deessa del

sol Arinna que era la protectora de la monarquia.

En nom dels deus nacionals és dugueren a cap totes les actuacions polítiques i fonamentalment les de caràcter internacional.

EGIPTE

Sobre Egipte hi ha més informació.

La tornada a la concentració de poder al voltant del faraó durant el imperi nou fou obra dels prínceps de Tebes a l'alt Egipte i per això el seu deu titulat Amon va ser el deu principal del de nova dinastia regnant a pesar de ser originari d'Hermópolis, desplaçant a Montu que era el deu principal del imperi mitjà. Per evitar conflictes amb els seguidors de Ra, que era la divinitat del imperi antic i del baix Egipte, és va assimilar formant a Amon-Ra.

Baix aquesta òptica és deu d'examinar la crisi de El-Amarna on va ser substituït per Aton. La reforma religiosa de Amenofis IV va consistir en l'abandonament de la capital, Tebes, construint una nova capital al Egipte mitjà i adoptant el nou nom de Akenaton. La reforma va fracassar per l'oposició dels seguidors d'Amon-Ra i la distància amb les classes populars. A l'anort d'aquest faraó, és va produir un gradual desmantellament de la seva reforma i durant el regnat del seu gendre Tutankamon és va abandonar El-Amarna restablint el culte estatal a Amon-Ra, però els signes de la religió atoniana no foren eliminats fins la XIX dinastia.

La relació del faraó amb Aton no era nova perquè des del regnat de Tutmosis IV fins al de Ramses II el faraó és va identificar amb el disc solar. El dissenyador del culte a Aton fou Amenofis III que va reafirmar el poder reial front als alts dignataris tebans i el clergat d'Amon.

La novetat del imperi nou fou la posada en pràctica dels oracles per interrogar a les divinitats sobre el futur de activitats concretes que també podia ser consultat per particulars. És va emprar per suavitzar les tensions entre les comunitats aldeanes i ciutadanes perquè els seus consells recorrien al oracle per solucionar conflictes com robatoris, ús de propietats i fets criminals. El oracle és veia com un àrbitre neutral de inapel·lable autoritat.

És va produir un canvi substancial respecte de les regies costums funeràries perquè a partir del regnat de Tutmosis I tots els reis del imperi nou menys Akenaton s'enterraren a la vall dels reis perquè Akenaton va ser soterrat a la vall de El-Amarna.

Des de llavors el temple va estar deslligat a propòsit de les tombes, construint-lo a la vora de la terra fèrtil estant la cambra subterrània a la vora del penya-segat rocós sense cap signe exterior per impedir la seva localització.

Les cambres funeràries del imperi nou tenien les parets decorades amb escenes de textos com

- *Amduat*
- *Llibre de les portes*
- *Letanies del sol*
- *Ritual sobre l'apertura de la boca*